

KRZYSZTOF KASPRZAK

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Turystyki Wiejskiej
e-mail: kasprzakjk@poczta.onet.pl

INWESTYCJE SPORTOWE I TURYSTYCZNO-REKREACYJNE MOGĄCE POTENCJALNIE POGORSZYĆ STAN ŚRODOWISKA

W projektowanych przedsięwzięciach uznawanych za mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko wyróżnia się grupę przedsięwzięć bezpośrednio związanych ze sportem, rekreacją i turystyką. Ich realizacja oraz późniejsza eksploatacja mogą być – i najczęściej są – dla środowiska przyrodniczego nie mniej groźne jak typowe inwestycje przemysłowe lub transportowe. Wykonywanie procedury oceny oddziaływania na środowisko (OOS) dla inwestycji sportowych lub prognoz dla terenów, które będą wykorzystywane na cele sportowo-rekreacyjne po zakończeniu działalności gospodarczej jest zadaniem trudnym. Dotyczy bowiem nie tylko samej infrastruktury technicznej, ale także skutków bezpośrednich i pośrednich wynikających z eksploatacji, które mogą mieć bardzo szeroki zasięg terytorialny i występować w długim okresie czasu. Mogą one mieć, podobnie jak i innego rodzaju inwestycje, znaczny wpływ także na zasoby wizualne krajobrazu.

Słowa kluczowe: OOS, inwestycje sportowe i turystyczno-rekreacyjne, planowanie przestrzenne

I. WSTĘP

W latach 1949-1989, przepisy dotyczące wydawania opinii lub przygotowywania ekspertyz określających wpływ inwestycji na środowisko przyrodnicze nie odgrywały istotnej roli w decyzjach administracyjnych. Były one zbyt ogólne i nie precyzowały zarówno zasad, jak i metod sporządzania opracowań określających wpływ inwestycji na środowisko. Praktycznie większość z nich nigdy nie była stosowana. W przypadku inwestycji sportowych i turystyczno-rekreacyjnych nie tylko nie były brane pod uwagę, ale nawet nie rozważano potrzeby stosowania tego rodzaju analiz. Zmiany w systemie ocen oddziaływania na środowisko (OOS) - związane z podstawowymi procedurami decyzyjnymi procesu inwestycyjnego (planowanie przestrzenne, lokalizacja, pozwolenie na budowę) nastąpiły w naszym kraju dopiero po 1990 r. i objęły także inwestycje bezpośrednio i pośrednio związane ze sportem oraz zagospodarowaniem na cele turystyczne i rekreacyjne [Kasprzak 1999, Kasprzak i Raszka 1998].

II. PODSTAWY PRAWNE OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

OOS (*Environmental Impact Assessment*) jest jednym z podstawowych instrumentów prawnych ochrony środowiska. Początek instytucji OOS dała Ustawa o Narodowej Polityce Ochrony Środowiska (*National Environmental Policy Act, NEPA*), uchwalona przez Kongres Stanów Zjednoczonych (*United States Congress*) w 1969 r. W chwili uchwalania tej ustawy nie zdawano sobie sprawy z jej znaczenia. Zwłaszcza nikt nie przewidywał, że zapis sporządzania tzw.

Environmental Impact Statment stanie się podstawą do rozwoju nowego, niezwykle skutecznego instrumentu prawnego ochrony środowiska. Powstał on trochę przypadkowo, jakby na marginesie głównej debaty koncentrującej się na określeniu celów polityki ochrony środowiska oraz powołaniu nowego organu ochrony środowiska [Jendrośka 1997, 2001, (16)].

W Unii Europejskiej kwestie ocen oddziaływania na środowisko regulowane są przez dyrektywy Rady i Parlamentu Europejskiego [(11),(13),(9)]. Pośrednio OOS dotyczą także Dyrektywa Siedliskowa [(12)] i Dyrektywa Ptasia [(10)]. W polskim prawie OOS początkowo miała umocowanie w ustawie Prawo ochrony środowiska [(25)], która wprowadziła procedurę administracyjną nazywaną postępowaniem OOS (Dział VI: Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, art. 40-70). W wyniku dalszych prac legislacyjnych przepisy te zostały wykreślone z Prawa ochrony środowiska, stając się jedną z głównych części ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie [Florkiewicz i Kawicki 2009, Kawicki i in. 2007, (27)]. Część przepisów związanych z OOS (np. dotycząca przeglądów ekologicznych instalacji kwalifikowanych jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko) pozostała zapisana w nowelizowanych wersjach Prawa ochrony środowiska (art. 237-238). Wyodrębniana jest także ocena oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 [(15)].

OOS jest zawsze wymagana w przypadku planowanych przedsięwzięć uznanych za mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko oraz może być też wymagana na drodze postanowienia administracji ochrony środowiska wobec przedsięwzięć uznanych za potencjalnie znacząco wpływające na środowisko. Listę przedsięwzięć z obu tych grup zawiera rozporządzenie Rady Ministrów [(22)]; obowiązuje od 15.11.2010 r. Nie ma ustalonej listy przedsięwzięć mogących oddziaływać na obszar NATURA 2000. W tym przypadku procedurę OOS wszczyna się zawsze wtedy, kiedy zachodzi podejrzenie, że przedsięwzięcie może w jakiś sposób oddziaływać na ten obszar. Procedura ta nie jest wymagana jedynie w sytuacji, kiedy przedsięwzięcie oddziałuje na środowisko, ale jego realizacja wynika z obowiązującego planu zadań ochronnych lub planu ochrony obszaru NATURA 2000 [(15)] (plan zadań ochronnych w rozumieniu przepisów art. 28, a plan ochrony w rozumieniu przepisów art. 29-30 ustawy o ochronie przyrody [(23)]).

Planowanie ochrony obszaru Natura 2000 jest narzędziem skutecznej ochrony tego obszaru. Opracowanie odpowiednich planów, mimo że jest obowiązkiem wynikającym z ustawy, nie jest celem samym w sobie, ale narzędziem i środkiem zapewnienia skutecznej ochrony przyrody obszaru. Postępowanie OOS prowadzi się także - według odmiennej procedury niż dla przedsięwzięć (tzw. strategiczna ocena oddziaływania na środowisko) - w stosunku do projektów takich dokumentów jak: koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, plany zagospodarowania przestrzennego, strategia rozwoju regionalnego; polityki, strategii, plany lub programy w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa i rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko; innych polityk, strategii, planów lub programów, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar NATURA 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru lub nie wynikają z tej ochrony (art. 46) [(23)].

Regulacje prawne w zakresie planowania przestrzennego wprowadziły także procedurę OOS na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Obowiązek sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko wynika również z ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie [(27)]. Zgodnie z przepisami (art. 51, ust. 1) tej ustawy, organ administracji opracowujący m.in. projekt zagospodarowania

przestrzennego, obligatoryjnie sporządza prognozę oddziaływania na środowisko. Na obowiązek sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko dotyczącej projektu planu miejscowego wskazują również przepisy dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego (art. 17 pkt 4) [(26)].

Jednym z podstawowych celów prognozy jest umożliwienie społeczeństwu zapoznania się ze skutkami środowiskowymi planowanych rozstrzygnięć oraz możliwość formułowania różnych zaleceń planistycznych. Plan bowiem może jedynie ustalać, a nie zalecać, tzn. określać co ma być oraz czego się zakazuje, nakazuje lub ogranicza. Relacje przestrzenne między zasadami zagospodarowania różnych elementów lub jednostek terenowych znajdujących się w obrębie obszaru objętego planem są bardzo istotne dla sporządzenia prognozy. W prognozie powinno się ujawnić m.in. wszelkie ewentualne konflikty, jakie - z punktu widzenia wpływu na środowisko - mogłyby powstać w wyniku realizacji ustaleń zawartych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

III. ZAGOSPODAROWANIE NA CELE SPORTOWE, REKREACYJNE I TURYSTYCZNE

Zagospodarowanie m.in. na cele sportowe, rekreacyjne i turystyczne, ograniczone jest zawsze do określonej przestrzeni fizycznej. Właśnie z tej przestrzeni i jej zagospodarowania korzystają określone podmioty oferujące określony produkt turystyczny lub możliwość korzystania z inwestycji rekreacyjnych i sportowych. Składają się na niego głównie zasoby publiczne określonej przestrzeni i zamieszkującej ją społeczności lokalnej (krajobraz, dziedzictwo kulturowe, zasoby przyrody ożywionej i nieożywionej). Pojawiać się mogą także konflikty między ekonomicznymi potrzebami lokalnymi a funkcjami przestrzennymi, które winno rozstrzygać zagospodarowanie poprzez procedury planowania przestrzennego. Lokalizowanie obiektów technicznych w przestrzeni geograficznej wiąże się obecnie ściśle ze zmianami podejścia do samej istoty planowania przestrzennego. W warunkach współdziałania systemu technicznego z systemem przyrodniczym wyraża się ona w zagospodarowaniu przestrzennym optymalizowaniem zarówno rozwiązania technicznego, jak i układu przyrodniczego. Podejście takie jest wyraźnie odmienne od powszechnego dotychczas planowania głównie rozmieszczenia wyposażenia technicznego bez uwzględnienia struktury środowiska przyrodniczego, określającej przebieg procesów w ekosystemach i między ekosystemami [Raszka i Kasprzak 2015].

W pierwszych polskich aktach prawnych określających rodzaje inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi brak było odniesienia do przedsięwzięć sportowych, rekreacyjnych i turystycznych [(28), (29); okres obowiązywania: 29.04.1985 r. - 7.06.1995 r.].

Dopiero w 1995 r. wśród różnego typu inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska wydzielono grupę inwestycji z zakresu turystyki i wypoczynku [17; okres obowiązywania: 7.06.1995 r. - 1.08.1998 r.], która w 1998 r. [18; okres obowiązywania: 1.08.1998 r. - 13.11.2002 r.], 2002 r. [20; okres obowiązywania: 13.11.2002 r. - 8.12.2004 r.] i 2004 r. [21; okres obowiązywania: 8.12.2004 r. - 15.11.2010 r.] została znacznie rozszerzona:

<u>rok 2004</u>	<u>rok 2002</u>	<u>rok 1998</u>	<u>rok 1995</u>
- trasy narciarskie, bobslejowe, wyciągi narciarskie oraz urządzenia towarzyszące (§ 3 ust. 1 pkt 47)	- trasy narciarskie, bobslejowe, wyciągi narciarskie oraz urządzenia towarzyszące (§ 3 ust. 1 pkt 10 lit. a)	- trasy narciarskie, bobslejowe, wyciągi narciarskie (§ 2 pkt 9 lit. a)	- trasy narciarskie, bobslejowe, wyciągi narciarskie oraz stałe urządzenia służące do wytwarzania sztucznego śniegu (§ 3 pkt 9 lit. a)
- stadiony dla nie mniej niż 5 tys. osób (§ 3 ust. 1 pkt 48)	- stadiony dla nie mniej niż 5 tys. osób (§ 3 ust. 1 pkt 10 lit. b)	- stadiony dostosowane do pobytu publiczności w liczbie większej niż 5000 osób (§ 2 pkt 9 lit. d)	- stadiony i sportowe hale widowiskowe (§ 3 pkt 9 lit. d)

- ośrodki wypoczynkowe lub hotele, umożliwiające pobyt nie mniej niż 100 osób, poza obszarami miejskimi wraz z towarzyszącą infrastrukturą (§ 3 ust. 1 pkt 49)	- ośrodki wypoczynkowe lub hotele, umożliwiające pobyt nie mniej niż 100 osób, wraz z infrastrukturą towarzyszącą, usytuowane na terenie znajdującym się w odległości 500 m od otuliny parku narodowego lub rezerwatu przyrody, a w przypadku braku otuliny w odległości 1km od granicy rezerwatu przyrody, lub na gruntach graniczących z obszarem terenów rolnych lub leśnych (§3 ust. 1 pkt 10 lit. c)	- ośrodki wypoczynkowe, pensjonaty, hotele na terenach nie zurbanizowanych, zapewniające pobyt dla ponad 100 osób (§ 2 pkt 9 lit. c)	- ośrodki wypoczynkowe (§3 pkt 9 lit. e)
- stałe pola kempingowe lub karawaningowe, umożliwiające pobyt nie mniej niż 100 osób (§3 ust. 1 pkt 50)	- stałe pola kempingowe lub karawaningowe, umożliwiające pobyt nie mniej niż 100 osób (§3 ust. 1 pkt 10 lit. d)	- pola kempingowe i karawaningowe na terenach nie zurbanizowanych, pobyt dla ponad 100 osób (§2 pkt 9 lit. b)	- pola kempingowe i karawaningowe (§3 pkt 9 lit. b)
- parki rozrywki o powierzchni nie mniejszej niż 5 ha (§3 ust. 1 pkt 51)	- parki rozrywki o powierzchni nie mniejszej niż 5 ha (§ 3 ust. 1 pkt 10 lit. f)	- parki rozrywki o powierzchni powyżej 30 ha (§2 pkt 9 lit. e)	
- kolejki napowietrzne, kolejki linowe, wraz z towarzyszącą infrastrukturą, używane głównie do przewozu pasażerów (§3 ust. 1 pkt 57)			
- przystanie śródlądowe i morskie zapewniające miejsca do cumowania nie mniej niż 560 statków, w rozumieniu ustawy o żegludze śródlądowej [24], z wyjątkiem przystani o długości nabrzeża nie przekraczającej 80 m (§3 ust. 1 pkt 58)	- przystanie jachtowe zapewniające miejsca do cumowania nie mniej niż 50 statków, w rozumieniu ustawy o żegludze śródlądowej [24] (§3 ust. 1 pkt 10 lit. e)		

Dyrektywa Rady Europy z 1997 r. [(13)] także wyróżniła grupę inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska przyrodniczego w grupie inwestycji dotyczących turystyki i czasu wolnego: trasy i wyciągi narciarskie, kolejki wiszące wraz z obiektami towarzyszącymi, baseny jachtowe, wioski urlopowe i kompleksy hotelowe poza obszarami miejskimi o podobnym zagospodarowaniu, stałe tereny obozowe i dla przyczep kempingowych, parki tematyczne.

Obecnie wśród inwestycji mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko wyróżnia się także grupę przedsięwzięć bezpośrednio związanych ze sportem, rekreacją i turystyką [(22)], których realizacja oraz późniejsza eksploatacja mogą być - i najczęściej są - nie mniej groźne dla środowiska przyrodniczego jak typowe inwestycje przemysłowe lub transportowe:

- trasy narciarskie, tory bobslejowe, wyciągi narciarskie, w tym wyciągi do narciarstwa wodnego, skocznie narciarskie, oraz urządzenia im towarzyszące (§ 3 ust. 1 pkt 49)
- ośrodki wypoczynkowe lub hotele, zlokalizowane poza terenami mieszkaniowymi, terenami przemysłowymi, innymi terenami zabudowanymi i zurbanizowanymi terenami niezabudowanymi (w rozumieniu przepisów rozporządzenia w sprawie ewidencji gruntów i budynków [19]), wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, o powierzchni zabudowy nie mniejszej niż (§ 3 ust. 1 pkt 50):

a) 0,5 ha na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy o ochronie przyrody [23] lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy)

b) 2 ha na innych obszarach

przy czym przez powierzchnię zabudowy rozumie się powierzchnię terenu zajęta przez obiekty budowlane oraz pozostałą powierzchnię przeznaczoną do przekształcenia w wyniku realizacji przedsięwzięcia

- stałe pola kempingowe lub karawaningowe (§ 3 ust. 1 pkt 51):

a) na obszarach objętych formami ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy o ochronie przyrody [23])

b) o powierzchni zagospodarowania nie mniejszej niż 0,5 ha na innych obszarach

- zabudowa usługowa, w tym m.in. obiekty sportowe, wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą (§ 3 ust. 1 pkt 55) oraz zabudowa mieszkaniowa wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą (§ 3 ust. 1 pkt 53):

a) objęta ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego albo miejscowego planu odbudowy, o powierzchni zabudowy nie mniejszej niż:

- 2 ha na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy o ochronie przyrody [(23)] lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy)

- 4 ha na innych obszarach

b) nieobjęta ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego albo miejscowego planu odbudowy, o powierzchni nie mniejszej niż:

- 0,5 ha na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy o ochronie przyrody [(23)] lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy)

- 2 ha na innych obszarach

- przy czym przez powierzchnię zabudowy rozumie się powierzchnię terenu zajęta przez obiekty budowlane oraz pozostałą powierzchnię przeznaczoną do przekształcenia w wyniku realizacji przedsięwzięcia

- parki rozrywki, pola golfowe i stadiony, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą (§ 3 ust. 1 pkt 57)

- kolejki linowe, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, używane do przewozu pasażerów (§ 3 ust. 1 pkt 61)

- porty lub śródlądowe drogi wodne (§ 3 ust. 1 pkt 62)

- przystanie śródlądowe (§ 3 ust. 1 pkt 63):

a) dla mniej niż 10 statków, w tym statków używanych wyłącznie do uprawiania sportu lub rekreacji (o których mowa w *ustawie o żegludze śródlądowej* [(24)])

b) wykorzystujące linię brzegową na długości większej niż 20 m

- tory wyścigowe dla pojazdów mechanicznych (§ 3 ust. 1 pkt 74)

- wylesienia mające na celu zmianę sposobu użytkowania terenu (§ 3 ust. 1 pkt 86):

a) jeżeli dotyczą lasów łęgowych, olsów lub lasów na siedliskach bagiennych,

b) jeżeli dotyczy lasu będącego enklawą pośród użytków rolnych lub nieużytków,

c) na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy o ochronie przyrody [(23)] lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy).

IV. PODSUMOWANIE

Przestrzeń sportu w każdym mieście jest elementem jego struktury funkcjonalnej, a jej charakter stanowi o atrakcyjności i możliwości promocji miasta. Wszędzie występuje jednak wysoce zróżnicowane podejście do tej przestrzeni związane z intencjami i talentami projektantów oraz możliwościami finansowymi, technologicznymi i techniczno-materiałowymi [Rzegocińska-Tyżuk 2010].

Przestrzeń sportu w mieście należy obecnie rozpatrywać w odniesieniu do ukształtowania takiej infrastruktury sportowej, która bierze pod uwagę zarówno względy

ochrony środowiska w sferze technologii jak i gospodarki materiałami. Będą to rozwiązania mające na celu oszczędne zużycie wody, energii, gospodarki odpadami i redukcji zanieczyszczeń. W skali poszczególnych miast urządzenia sportowe profesjonalne i sportowo-rekreacyjne amatorskie realizowane są zwykle z dużą dbałością o środowisko i krajobraz. Można znaleźć zarówno stadiony wpisane w krajobraz, jak i wyróżniające się silniejszym ale zamierzonym kontrastem z krajobrazem. Jedne i drugie kreują nowe wartości i nadają nowe znaczenie przestrzeni publicznej miasta. Ich budowniczowie już na etapie projektu zakładają ich złożoną funkcję jako centrów sportu, rozrywki, kultury oraz biznesu w mieście. Współczesny stadion określa się niekiedy mianem "okrętu flagowego rewitalizacji miasta", bowiem "nie istnieje dla siebie, ale ma wpływ na rozwój miasta, poprzez jego przestrzeń i jakość życia a także wizerunek miasta na świecie" [Rzegocińska-Tyżuk 2010]. Sytuacja taka niekoniecznie musi mieć miejsce, bowiem przy braku pomysłu na zagospodarowanie obiektu po zakończeniu zawodów, będzie on generować jedynie koszty i stanowić poważny dysonans w krajobrazie w warunkach postępującego niszczenia.

Wprowadzaniu wielofunkcyjnych inwestycji sportowych oraz projektów związanych z dziedzictwem kulturowych w warunkach rewitalizacji sprzyja ogólny trend poszukiwania lokalnej tożsamości i unikalności, przewartościowywania i zmian stosunku do pewnych aspektów przeszłości miejsca (np. w niektórych miejscach docenienie dziedzictwa poprzemysłowego) lub odwrotnie - projekty z zakresu sportu, turystyki i kultury widziane są jako szansa odciążenia się od przemysłowej przeszłości i stworzenia nowego wizerunku miejsca.

Wykonywanie procedury OOS dla inwestycji sportowych lub prognoz dla terenów, które będą wykorzystywane na cele sportowo-rekreacyjne po zakończeniu działalności gospodarczej (np. wydobywanie kruszywa mineralnego, zamknięcie składowiska odpadów) jest zadaniem trudnym. Dotyczy bowiem nie tylko samej infrastruktury technicznej, ale także skutków bezpośrednich i pośrednich wynikających z jej eksploatacji, które mogą mieć bardzo szeroki zasięg terytorialny i występować w długim okresie czasu. Mogą one mieć, podobnie jak i innego rodzaju inwestycje, znaczny wpływ także na zasoby wizualne krajobrazu.

Należy więc podkreślić jeszcze raz, że zagospodarowanie turystyczne, w tym także lokalizacja urządzeń sportowych i turystyczno-rekreacyjnych, wymaga precyzyjnych analiz wpływu na środowisko. Ich eksploatacja będzie ułatwiona gdy inwestycje te staną się integralną częścią opracowywanego programu turystycznego zagospodarowania np. gminy, czy parku krajobrazowego. Zagospodarowanie to funkcjonalnie łączy się bowiem ściśle z wieloma innymi sferami działalności usługowej i szeroko rozumianej gospodarki turystycznej.

BIBLIOGRAFIA

1. Florkiewicz E., Kawicki A. 2009. Postępowania administracyjne w sprawach określonych ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego - Departament Programów Pomocowych i Pomocy Technicznej. seria: Zeszyty Metodyczne GDOŚ. Warszawa. 173.
2. Jendrośka J. 1997. Ocena oddziaływania na środowisko (OOS). Fachowa ekspertyza czy procedura z udziałem społeczeństwa. Sytuacja w Polsce na tle tendencji światowych. Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Środowiska. Wrocław. 106.
3. Jendrośka J. (red.) 2001. Nowe regulacje prawne ochrony środowiska w Polsce - dostosowanie do wymagań Unii Europejskiej. Centrum Prawa Ekologicznego. Wrocław. 217.
4. Kasprzak K. 1999. Oceny oddziaływania na środowisko (OOS) inwestycji turystycznych. W: M. Pietrzak (red.). Geoekologiczne podstawy badania i planowania krajobrazu

5. Kasprzak K., Raszka B. 1998. Zakres uprawnień samorządu terytorialnego w realizacji zagospodarowania turystycznego w gminie. W: I. Kielbasiewicz-Drozdowska, M. Marcinkowski., W. Siwiński (red.). Rola administracji rządowej i samorządu terytorialnego w promocji rekreacji ruchowej. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Stefana Czarnieckiego. Poznań. 39-52.
6. Kawicki A., Florakiewicz E., Jendrasiak A. 2007. Procedura wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Komentarz ze wzorami dokumentów. MUNICIPIUM SA. Warszawa. tom 1. 209 i tom 2. 196.
7. Raszka B., Kasprzak K. 2015. Metodologiczne aspekty rewitalizacji i rekultywacji w kontekście planowania przestrzennego - Esej. W: G. Malina (red.). Remediacja, rekultywacja i rewitalizacja. Wydawnictwo Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych Oddział Wielkopolski. Poznań. 83-89.
8. Rzegocińska-Tyżuk B. 2010. Przestrzeń sportu w mieście - aspekt oszczędności. Czasopismo Techniczne. Architektura. Kraków. 6-A. 14. 109-118.

Dokumenty i akty prawne:

9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/35/WE z dnia 26 maja 2003 r. przewidującej udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 86/61/WE. Dz. Urz. UE L 158 z 25.06.2003. str. 17. Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne. rozdz. 15. t. 7. 466.
10. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia). Dz. Urz. UE L 20/7 z 26.02.2010.
11. Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne. Dz. Urz. WE L 175 z 05.07.1985. str. 40; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne. rozdz. 15.1.1. 248.
12. Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa Siedliskowa). Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992. s. 7. z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne. rozdz. 15. t.2. 102.
13. Dyrektywa Rady 97/11/EC poprawiająca Dyrektywę 85/337/EEC w sprawie oceny skutków niektórych publicznych i prywatnych przedsięwzięć dla środowiska. Załącznik II: Przedsięwzięcia podlegające ocenie zgodnie z postanowieniem artykułu 4 ust. 2. [patrz: Problemy Ocen Środowiskowych. Gdańsk. 1998. 2-3 (2): 76-82].
14. Dyrektywa Rady 97/11/WE z dnia 3 marca 1997 r. zmieniającej dyrektywę 85/337/EWG w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre publiczne i prywatne przedsięwzięcia na środowisko. Dz. Urz. WE L 73 z 14.03.1997. s. 5; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne. rozdz. 15. t. 3. 151.
15. NATURA 2000 i inne wymagania europejskiej ochrony przyrody - niezbędnik urzędnika. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin. 2012. 185.
16. Polska w drodze do Unii Europejskiej. Europejskie Centrum Proekologiczne. Wrocław. 2001. s. 423.
17. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1995 r. w sprawie określenia rodzajów inwestycji szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz ocen oddziaływania na środowisko. Dz. U. Nr 52. poz. 284 oraz z 1996 r. Nr 96. poz. 446 i z 1997 r. Nr 101. poz. 634.
18. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 14 lipca 1998 r. w sprawie określenia rodzajów inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska,

19. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków. Dz. U. z 2015 r. poz. 542. tekst jednolity.
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko. Dz. U. Nr 179. poz. 1490.
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia dla sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko. Dz. U. Nr 257. poz. 2537 oraz z 2005 r. Nr 92. poz. 769 i z 1007 r. Nr 158. poz. 1105.
22. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Dz. U. Nr 213, poz. 1397, z późn. zm.: z 2013 r. poz. 817.
23. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz. U. z 2013 r. poz. 627. tekst jednolity.
24. Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludze śródlądowej. Dz. U. z 2013 r. poz. 1458. tekst jednolity.
25. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232. tekst jednolity.
26. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz. U. z 2015 r. poz. 199. tekst jednolity.
27. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz. U. z 2013 r. poz. 1235. tekst jednolity z późn. zm.
28. Zarządzenie Ministra - Kierownika Urzędu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z dnia 27 marca 1985 r. w sprawie określenia rodzajów inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi. M.P. Nr 8. poz. 74.
29. Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 kwietnia 1990 r. w sprawie inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz warunków, jakim powinna odpowiadać sporządzona przez rzeczoznawcę ocena oddziaływania inwestycji i obiektów budowlanych na środowisko. Dz. U. Nr 16. poz. 126.

SPORTS AND TOURISM-RECREATION INVESTMENTS WHICH CAN POTENTIALLY WORSEN THE ENVIRONMENT CONDITION

Summary

To design projects recognised as being with potential influence on the environment, we can distinguish a group of investments connected with sports, recreation and tourism. Their realisation and further exploitation can be, and usually are dangerous to the natural environment as typical industry and transport investments. Execution procedures of Environmental Impact Assessment for sports investments or forecast for the area that will be used for sports-recreation aims after finishing the economic activity is a difficult process. This applies not only to technical infrastructure but also to direct and indirect effects arising from its exploitation which can have very wide territorial coverage and appear in a long term of time. They can also have significant influence on visual resources of the landscape.

Key words: Environmental Impact Assessment, sports and tourism-recreation investments, spatial planning